MAESTRII ARTEI ROMÂNEȘTI

OCTAV BĂNCILĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

MARIA EPURE

OCTAV BĂNCILĂ

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

În istoria picturii noastre, printre deschizătorii de drumuri noi în veacul al XX-lea se înscrie și Octav Băncilă. Îmbrățișînd fățiș și curajos tendințele progresiste ale epocii sale, el aduce în pictura noastră imagini noi, teme neabordate pînă la el.

Grigorescu dezvăluise artiștilor o sursă nesecată de inspirație — viața ce pulsează pe meleagurile patriei. Cu pensula sa măiastră el statornicise în imagini ce au devenit la fel de populare ca versurile lui Eminescu, prospețimea plaiurilor smălțuite de flori, albastrul strălucitor al cerului cernut prin frunzișul pădurilor, chipurile tinere și viguroase ale ciobanilor sau gingașa mlădiere a codanelor. Arta lui Grigorescu nu se limita la specificitatea unei regiuni anumite a țării, ci în ea se oglindeau realitățile întregului neam, în ce are el mai caracteristic. De aceea poporul a îmbrățișat-o cu căldură ca pe un bun al său, iar artiști ca Andreescu și Luchian au căutat să-i descifreze tainele, tăind făgașe mai adînci spre aprofundarea vieții omului, a naturii românești, a caracterului nostru național.

Băncilă continuă tradițiile acestei arte. Pornit ca și Grigorescu din mijlocul țăranilor, ca și acesta va rămîne legat sufletește de viața și rea-

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

litățile satului, și aceste realități vor constitui subiectul multora din lucrările sale. Va fi fermecat și el de silueta unei țărance care toarce, sau de pacea tihnită a unei după-amiezi de vară; dar frămîntările sociale de la începutul acestui veac îl fac să-și îndrepte privirile către viața de mizerie cu care se luptă țărănimea. Pulsul accelerat al revoltei mocnite din sînul celor asupriți își află un ecou puternic în operele artistului. Zilele răscoalelor din 1907 îl găsesc pe Octav Băncilă pregătit pentru luptă. Artistul cetățean înarmat cu arta sa va sta curajos în fața atacurilor oficialităților, demascînd în pînze de un zguduitor dramatism crimele săvîrșite de regimul burghezo-moșieresc pentru a înăbuși revolta.

Dar dragostea pentru oameni a lui Băncilă nu se limitează numai la țărănime, ci învăluie cu caldă înțelegere pe toți cei nedreptățiți. El a adus o lume nouă în plastica românească, lumea muncitorilor. Cu o claritate de vizionar, Băncilă a înțeles forța care clocotește în sufletul acestei lumi și a întrevăzut victoriile de mai tîrziu ale proletariatului. Integrîndu-se frămîntărilor sociale ale epocii, în opera sa prind viață pagini de istorie adevărată, istoria creșterii mișcării muncitorești la noi în țară și a reprimării sîngeroase a răscoalelor din 1907.

Octav Băncilă, fecior de moldoveni — după mamă trăgîndu-se dintr-un neam de răzeși din nordul Moldovei — a rămas legat toată viața de meleagurile în care a copilărit. Viața și-o petrece mai mult la Iași sau în satele dimprejur și nu se simte în largul lui decît în acest cadru familiar, între mahalaua Țicăului și dealurile Ciricului, în casele de la Bucium sau Broșteni.

Artistul s-a născut la Botoșani. În casa împovărată de griji și copii a lui Vasile Băncilă vine pe lume la 7 ianuarie 1872 încă un copil, Octav. Greutățile vieții le va simți viitorul pictor încă de mic; rămînînd orfan de la vîrsta de 4 ani, este crescut în casa surorii sale mai mari Sofia, căsătorită la Iași cu Ion Nădejde, unul dintre redactorii revistei « Contemporanul ».

Despre anii copilăriei ne povestește însuși pictorul într-un interviu acordat ziaristului Săteanu în 1933 și publicat în ziarul «Adevărul» din 29 septembrie: « Am fost crescut de copil în casa lui Ion Nădejde. După

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

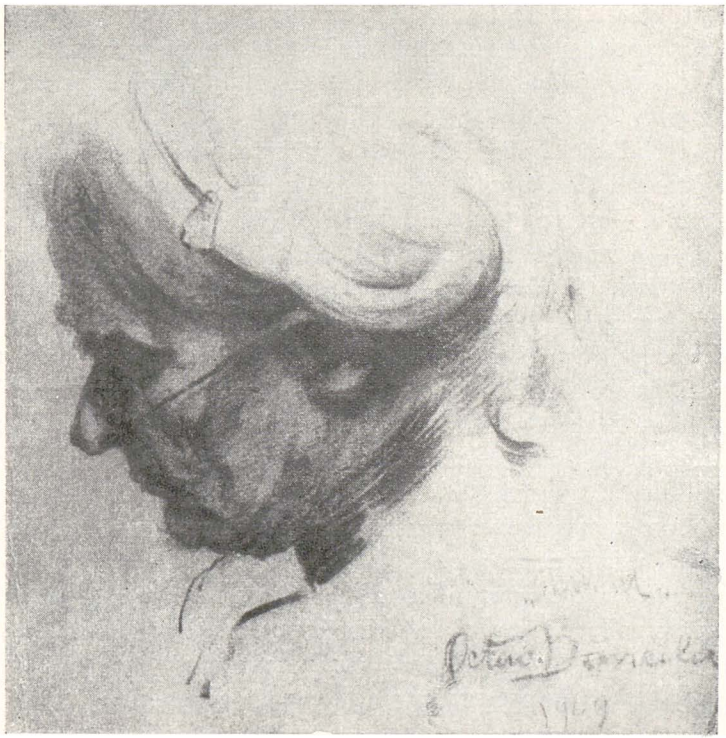

1. Mama — Мать — Mother — La mère — Die Mutter

moartea tatei m-a înscris la gimnaziul „Ștefan cel Mare", condus pe atunci de Pavel Paicu». Și mai departe tot Băncilă ne informează în același interviu:« Datoresc îndrumarea mea în cariera artistică exclusiv lui Ion Nădejde, care cel dintîi a descoperit în mine vocația picturală».

În adevăr, încă din școală, tînărul Octav, sfios și tăcut cu cei mari, arăta pentru zugrăvirea de tipuri o pasiune deosebită. Observîndu-i această înclinare, Ion Nădejde îl îndrumă la Școala de arte frumoase, încă înainte ca băiatul să-și fi terminat gimnaziul. Anii de studii în Școala

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

de arte frumoase, unde l-a avut profesor pe George Panaiteanu-Bardasare, directorul și întemeietorul acestei școli, și pe pictorul Constantin Stahi, i-au dat posibilitatea să-și însușească o serioasă pregătire profesională.

În 1893, Băncilă se prezintă la concursul de burse pentru străinătate cu lucrarea *Caritatea*, și comisia întrunită sub președinția pictorului C. D. Stahi — acum directorul școlii în locul bătrînului Panaiteanu-Bardasare — îi acordă premiul întîi, reținîndu-i lucrarea pentru Pinacoteca din Iași. (C. Săteanu — « Pictorul Băncilă », revista Arta și Arheologia, fasc. 4/1930).

Totuși, bursa nu și-o poate căpăta decît după numeroase demersuri și proteste la minister, ceea ce îl face să-și întîrzie cu un an plecarea. Abia în 1894, Băncilă pleacă în Italia și la Paris, stabilindu-se în cele din urmă la München unde se înscrie la Academia de arte studiind cu maeștrii Gysis și Raub. Că termină sau nu cursurile academiei nu știm sigur, dar ceea ce cunoaștem sînt lucrările sale din această vreme pe care le expune în țară sau la München și care vorbesc de lupta lui pentru a descifra calea artei adevărate printre potecile spinoase ale curentelor idealiste, atît de răspîndite pe atunci în cercurile artistice din capitala Bavariei. Totuși drumul este greu pentru tînărul artist care asistă acum la lupta dintre secesioniștii ce promovau o artă ruptă de viață, idealizantă, și continuatorii tradițiilor realiste, iar subiectele unor pînze din această perioadă, *Între crini* sau *Nostalgie* (1891), sînt o mărturie a șovăielilor lui.

Bursa pe care o primea cu întîrzieri și întreruperi în anul 1897 încetează, și Băncilă se reîntoarce la Iași. Își înjghebează aici un atelier în curtea gimnaziului «Ștefan cel Mare», unde era director cumnatul său Ion Nădejde. Un an mai tîrziu, silit de sărăcie, se mută în comuna Bucium din apropierea Iașului, la fratele său Ion Băncilă.

În epoca aceasta începe artistul să se simtă atras de lumea evreilor năpăstuiți, vînzători de zdrențe sau meseriași împovărați de mizerie și ani, ce se îngrămădeau în mahalaua Tîrgul Cucului din Iași. Și tot acum începe să vadă cu alți ochi viața țăranului, evocînd în pînzele sale aspectele ei adesea tragice. Pictorul care șovăise la München, căutînd o ieșire din

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

2. La sfat — Совещание — Chat — Causerie — Beim Plaudern

labirintul concepțiilor serbede, își vede acum menirea: alături de cei umili, închinîndu-și lor talentul și forța de muncă. Treptat, el se va elibera de influența diferitelor școli și curente, conturîndu-și o personalitate proprie.

Rodul unei munci de cîțiva ani se va concretiza în 1900, în prima expoziție personală, deschisă în atelierul de decoruri al Teatrului Național din Iași, căreia îi urmează o a doua, în 1901. Între cele peste o sută

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

de lucrări, în ulei, pastel sau desen, în număr mare sînt portretele. Băncilă expune, alături de un autoportret din timpul anilor de studii la München și pictat într-o factură clasică, portretul lui Panaiteanu-Bardasare, portretul actriței Athena Georgescu și cel al mamei artistului. De asemenea, pe lîngă peisaje din Bucium și chipuri de țărani sau evrei din regiune, apar compoziții cu teme sociale, ca: *Emigrantul*, *O afacere bună*, *Recrutul*. Lucrată în 1899, această ultimă pînză i-a fost inspirată de anii de stagiu militar. Ea constituie începutul unui ciclu de lucrări cu subiecte din viața de cazarmă, în toate ilustrîndu-se de fapt aceeași idee. Băncilă ne vorbește aici despre ceea ce însemna pentru popor armata, sub regimul burghezo-mosieresc. Scena, simplă de altfel, se petrece într-o frizerie militară. Părinții, doi bătrîni, își privesc îndurerați feciorul căruia frizerul regimentului îi retează pletele. În dreapta tabloului, un alt ostaș bărbierește un recrut, și între aceste trei grupe de personaje artistul plasează figura gradatului care mustruluiește un ostaș. Cu toate stîngăciile compoziționale ideea se desprinde clar, susținută fiind de sentimentul de adîncă umanitate și dragoste cu care artistul învăluie grupul celor doi țărani bătrîni.

Speranțele pe care și le-a pus pictorul în realizarea unui beneficiu din aceste expoziții n-au întîrziat să se spulbere, deși obținuse un succes de presă. Revistele ieșene i-au închinat o serie de articole și note elogioase, dar cumpărătorii nu s-au prezentat. Astfel că, în 1901, se vede silit să accepte un post de profesor de caligrafie și desen la școala normală «Vasile Lupu», trecînd apoi la gimnaziul «Ștefan cel Mare» din Iași. Cursurile îi răpesc un timp prețios, totuși el continuă să picteze în orele libere. Compozițiile sale abordă cu tot mai mult curaj probleme sociale, dezvăluind adevăruri dureroase din viața evreilor, a țăranilor sau aspecte din armată. Dar hotărîtor pentru dezvoltarea artistului a fost anul 1905.

Veștile despre revoluția burghezo-democratică din Rusia au ajuns pînă pe meleagurile noastre, iar muncitorimea a început să se agite protestînd împotriva masacrelor de pe străzile Petersburgului. În țara noastră mișcarea muncitorească se înfiripase încă în al 8-lea deceniu al veacului trecut dar a fost frînată în urma trădării «generoșilor» — o fracțiune

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

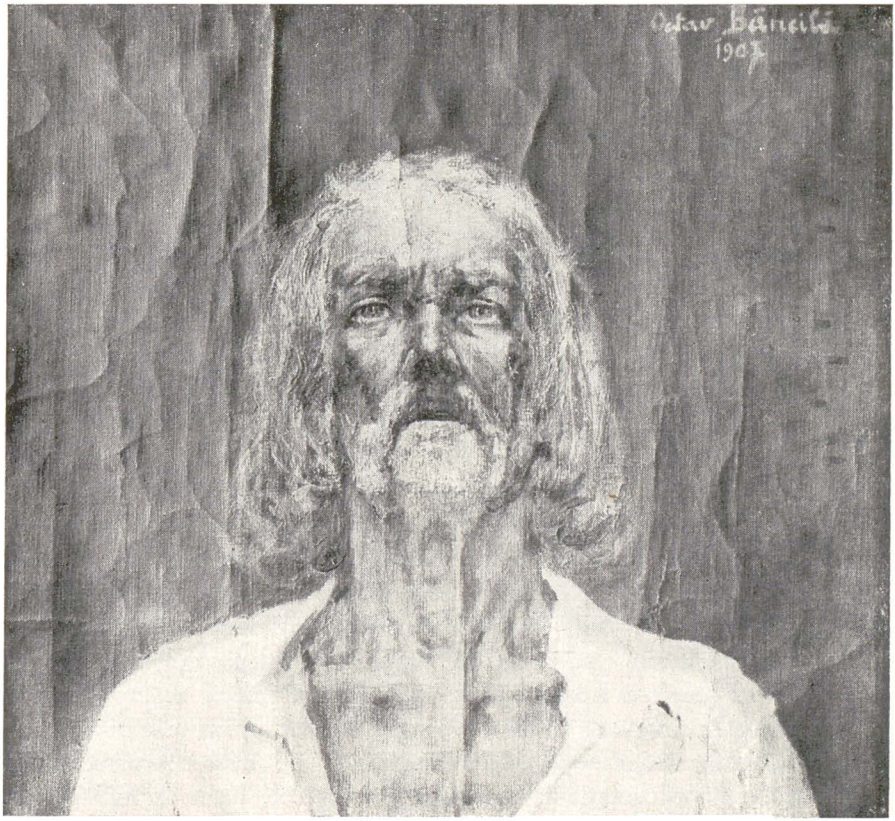

3. Înainte de 1907 — Накануне 1907 года — Before 1907 — Avant 1907 — Vor 1907

a socialiștilor, numită astfel din pricina entuziasmului cu care tinerii burghezi intelectuali militaseră la început pentru cauza socialistă. Generoșii pactizară însă pînă în cele din urmă cu liberalii, ceea ce avu, o vreme, un efect de stagnare asupra mișcării muncitorești. Exemplul revoluționarilor ruși îi dă un nou impuls și constituirea primelor sindicate marchează

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

dezvoltarea luptei muncitorilor pentru a-și dobîndi drepturile. Frămîntările acestea stîrnesc ecouri în sufletul lui Băncilă. Legăturile cu cercurile socialiste din Iași îl alătură treptat mișcării muncitorești; de altfel, în orientarea sa de acum, au cumpănit și anii petrecuți în casa cumnatului său, Ion Nădejde. O piatră de hotar se înalță acum în activitatea artistului, între căutările de început și epoca de maturitate. Cele două pînze datînd din 1905 și înfățișînd un *Muncitor* și *Muncitor în repaus* marchează începutul unor preocupări noi, aducînd în același timp un spor tematic în plastica noastră. Artistul nu se apleacă cu compătimire asupra muncitorimii, ci el vede în această clasă o forță care clocotește, întrezărind pe omul nou care-și face apariția acum. În tabloul *Muncitor în repaus*, pentru a defini mai bine categoria socială a omului, artistul renunță la folosirea elementelor auxiliare, cadrul unui atelier, veșminte deosebite sau unelte de muncă. Muncitorul, așezat cu spinarea puțin aplecată și mîinile împreunate sprijinite pe genunchi, își fumează liniștit pipa. Figura încă tînără încadrată de barba neagră se detașează pe fondul deschis al pînzei. Trăsăturile feței sînt regulate, fruntea se ghicește înaltă sub pălăria ale cărei boruri largi o adumbresc, iar ochii gînditori, întunecați, scrutează parcă viitorul și de la ei privirea se coboară către mîinile pe care le simți puternice în împreunarea lor pașnică, mîini ce vor lupta pentru făurirea acestui viitor. Cu mijloace puține artistul reușește să definească printr-un simplu portret muncitorimea acelor ani, în sufletul căreia prindea se se afirme conștiința de clasă. Artistul întrebuințează aici o pensulație mai largă și mai agitată decît în lucrările de pînă acum, paleta sa devine mai luminoasă și contrastele între culori dau viață tabloului.

Frecventarea cercurilor socialiste îi formează artistului o viziune mai clară asupra problemelor sociale ale timpului; el privește acum cu ochi maturi nu numai temele legate de mișcarea muncitorească, dar și cele inspirate din viața țăranului, pentru a cărei reprezentare găsește accente dramatice.

În primăvara anului 1907, se aprind pe plaiurile Moldovei focurile răscoalelor țărănești, care se întind cu repeziciune cuprinzînd întreaga

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

4. Studiu pentru 1907 — Этюд на тему 1907 года — Study for 1907 — Etude pour 1907 — Studie für 1907

țară. Sîngeroasa lor reprimare stîrnește indignarea tuturor oamenilor de conștiință din țară, și protestele lor se fac auzite prin presa democratică a timpului. Scriitori ca Vlahuță, Caragiale, Duiliu Zamfirescu, N. D. Cocea, pictori ca Luchian, Vermont sau Șirato demască cu curaj crimele săvîrșite de guvern în aceste zile. Pentru Băncilă momentul răscoalei este un prilej de verificare a conștiinței. Acum el își va semna de fapt profesia de credință. Omenia sa, dragostea pentru cei sărmani străbătuseră ca un fir roșu toate lucrările de pînă acum, începînd cu lucrarea de diplomă *Caritatea*, în care tînărul de 21 ani căuta o soluție pentru alinarea mizeriilor din lume, și pînă în momentul în care devine cronicarul evenimentelor din 1907. Scormonind dedesubturile societății în care trăia, pașii îl purtaseră nu în saloanele protipendadei ieșene ci prin mahalalele sărace, printre evreii din Tîrgul Cucului, prin satele bîntuite de foame. Aceste căutări au avut ca rezultat solidarizarea sa cu revendicările muncitorești, arta sa devenind o tribună de la care se pronunțase

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

cu hotărîre împotriva viciilor societății. Cînd a văzut însă prăvălindu-se sub gloanțe la bariera Iașului trupurile țăranilor flămînzi, cărora în loc de pîine li se trimiteau gloanțe, sufletul de țăran al lui Băncilă s-a strîns de durere. El, care crescuse în mijlocul lor, le cunoștea viața și nevoile, nu putea îndura atîta nedreptate. Revolta îi clocotește în vine, îi însuflețește pensula, și pe pînze se vor așterne episoade ale acelor zile de urgie. Aceste evenimente văzute de pe o poziție de clasă dau tablourilor sale caracterul unor adevărate acte de acuzare. Artistul merge prin satele înfierbîntate de răzmeriță, la Corni, satul unde și-a petrecut copilăria, la Botoșani și pe valea Oltului, umplîndu-și ochii de ororile ce se petreceau, adunîndu-și material documentar pentru compozițiile pe care le plănuia. Pe filele albumului de schițe, Băncilă creionează chipuri împăienjenite de suflarea unei morți năprasnice, mîini crispate, trupuri de țărani uciși de iureșul gloanțelor. Din păcate, nu toate desenele sale s-au păstrat. Între schițele aflate la Muzeul R.P.R., una înfățișează un soldat săpînd o groapă pentru victimele revoltelor; pe o altă foaie, artistul conturează trupurile a doi țărani seceraţi de gloanțe. Linia nervoasă trădează încordarea sufletească a artistului, care avea să se dezvăluie cu putere în ciclul de compoziții închinate anului 1907. Din acest ciclu sînt cunoscute în original, din reproduceri fotografice sau din diferite publicații, douăsprezece compoziții. (A. Coman-Octav Băncilă.)

Înainte de 1907 este lucrarea care face începutul; tabloul înfățișează un bătrîn profilat uriaș pe un peisaj simbolic. În picioare, cu pletele răsfirate în vînt, cu fața uscată de foame și brăzdată de mizerie, cu cămașa albă zdrențuită, țăranul acesta emoționează prin gestul elocvent al mîinilor date în lături, într-o desperare mută. Băncilă însă voia să cuprindă într-o compoziție mai vastă istoria răscoalelor, pe care intenționa s-o intituleze *Din valea Oltului* — regiune în care reprimările fuseseră deosebit de sîngeroase. În vederea acestei compoziții creează cunoscutul tablou *1907* (Galeria Națională a Muzeului R.P.R.), înfățișînd un fragment al acestui episod. În mijloc, în prim-plan, un țăran desculț, cu cămașa desfăcută la piept aleargă îngrozit cu pumnii strînși, cu privirea răscolită de ură, peste un cîmp presărat de cadavre. Și țăranul ce se prăvălește

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

străpuns de gloanțe și bătrînul care într-o ultimă sclipire de viață își înfige degetele în glie exprimă aceeași îndîrjire. Fundalul tabloului, greu de cenușiul cerului, se înroșește la orizont de para incendiilor. Băncilă întrebuințează aici o pensulație largă și nervoasă aruncînd cu frenezie pasta sub impulsul emoției care îl stăpînea. Tonalitatea sumbră a pînzei susține atmosfera tragică a momentului, iar contrastul dintre albul cămășilor sau dîra roșiatică a flăcărilor și tonurile de gri și albastru subliniază dinamismul scenei. Momentul ales de pictor este deosebit de expresiv, reușind să dezvăluie fără retorism pe de o parte crimele săvîrșite de guvern, pe de alta îndîrjirea de care a dat dovadă țărănimea în aceste împrejurări. Privind pînza te simți cutremurat de un fior de revoltă, și ochii plini de groaza morții ai țăranului care aleargă te urmăresc, îți rămîn întipăriți în minte. Expusă pentru prima oară în 1907 în vitrina librăriei « Moldova » din Iași, apoi în 1909 în sala Ateneului din București, ea

5. Ostaș săpînd — studiu — Солдат, копающий землю. Этюд — Soldier Digging — Study Soldat piochant — étude — Grabender Soldat Studie

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

a stîrnit vii comentarii de presă. Se povestește că un țăran intrînd în expoziție și văzînd acest tablou a îngenuncheat în fața lui ca în fața unei icoane.

Istoria răscoalelor o întregește pictorul prin compoziții ca: *Execuția* sau *După răscoală* — cunoscute doar din articolele gazetelor — apoi *Recunoașterea* morților de către familiile îndurerate și *Înmormîntarea* — ambele distruse (cunoscute din reproduceri fotografice); și în sfîrșit *Blestemul* (Galeria Națională a Muzeului R.P.R.), în care o femeie cu chipul răvășit de durere și ură ridică pumnii blestemînd pe ucigași.

În același grup și ca o completare se numără o serie de compoziții mai mici cum sînt: *Prevestirea răscoalelor* (Casa Centrală a Armatei) — o tînără țărancă cu un drapel în mînă anunță din casă în casă momentul răzmeriței — sau *La sfat* (Galeria Națională a Muzeului R.P.R.) — doi țărani albiți de ani stau pe bancă la umbra unui pom și din aerul lor conspirativ bănuiești că vorbesc despre răscoală.

Cu ciclul de tablouri închinate anului 1907, Băncilă aduce o nouă viziune asupra țăranului în plastica românească. Luchian, înaintea sa, presimțise starea de spirit a țărănimii iar lucrarea sa din 1905, *La împărțitul porumbului* este un prolog al evenimentelor ce vor urma. Dacă Luchian întrevede doar clopotul nemulțumirilor, Băncilă va desfășura în plinătatea ei mînia dezlănțuită a flămînzilor însetați după o bucată de pămînt. Pînzele sale demască și acuză conducerea acelor timpuri pentru care minciuna, lașitatea și cupiditatea erau virtuți cetățenești. Zilele acestea tragice vor rămîne săpate în memoria lui Băncilă iar amintirea lor va fi prezentă și în lucrări mai tîrzii. Astfel în 1911 pictează tabloul *Historia* — o alegorie în care istoria întruchipată într-o femeie povestește copiilor de țărani și muncitori despre faptele trecutului arătînd cu degetul o carte pe care se pot citi trei mari date din istoria noastră: 1848, 1886, 1907. În această perioadă cînd artistul este în plinătatea forțelor sale creatoare, tematica țărănească ocupă un loc masiv în opera sa. Am văzut că, nevoit să-și asigure un mijloc de trai, el a acceptat în 1901 un post de profesor, fapt care îl împiedica să se dedice în întregime picturii. În schimb, vara, imediat ce școlile luau vacanță, Băncilă, împreună

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

6. Baba Frăsina — Баба Фрэсина — Old Frăsina — La vieille Frăsina — Die alte Frăsina

cu soția și cu cei zece copii, părăsea Iașul și se retrăgea la Broșteni unde locuia un cumnat al său. Colindînd frumoasele meleaguri ale Neamțului, Octav Băncilă fixează în peisaje ca *Moara din Broșteni* (1906), *Gura Holdiței* (1912), *Spălătoreasa* (1915), colțuri pitorești de natură. Dar privirea sa se oprește mai ales asupra omului care prin prezența lui dă naturii o anumită semnificație. El urmărește cu atenția cercetătorului și cu căldura unui mare iubitor de oameni munca de zi cu zi a țăranului,

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

atît de deosebită după fiecare anotimp. Îl urmărește pe țăran aplecat peste coarnele plugului, la prășit, semănîndu-și ogorul, cosind fînul. Subiectul acestor lucrări este omul, iar peisajul înconjurător nu este decît decorul, ambianța în care se desfășoară monumental, dominîndu-l. În opere ca *Semănătorul*, *Dimineața la sapă*, *Spre casă* sau *Cosașul*, omul se detașează puternic umplînd cadrul, concentrat în munca sa, iar natura adeseori luminoasă contrastează cu figurile triste și aplecate cu trudă peste unealta de muncă. Critica sa se simte ascuțită în tablourile *Pîinea noastră cea de toate zilele* și *Cina*. Primul reprezintă un țăran slab, obosit, așezat pe oiștea carului de la care a dejugat boii, și mîncîndu-și bucata uscată de mămăligă: pîinea lui de toate zilele. A doua lucrare are aceeași temă și înfățișează într-un colț de odaie doi bătrîni, moșul cu baba sa, mîncînd din același blid și drămuindu-și bucățile de mămăligă.

Pe lîngă compoziții, Băncilă a pictat și multe portrete de țărani. Cu cîtă dragoste modelează el chipul lui *Moș Neculai* scuturîndu-și domol scrumul din pipă, sau fața încrețită de ani și necazuri a *Babei Frăsina!*

Lucrările lui cu teme atît de actuale îl fac repede cunoscut, nu numai în capitala Moldovei, dar și în restul țării. Puțini artiști s-au bucurat de atîta popularitate, nu numai în saloanele elegante ci și în rîndurile poporului. În Iași îl cunoștea oricine, dar îl iubeau mai ales locuitorii mahalalelor din mijlocul cărora își recruta modelele.

După mărturisirile celor care l-au cunoscut, ca și din autoportrete, reiese că Băncilă era un bărbat chipeș, cu fruntea înaltă și bombată încadrată de bucle negre și cu ochi luminoși și scînteietori care sfredeleau pînă în adîncul sufletului. Pictorul s-a înfățișat pe sine în mai multe autoportrete la vîrste diferite: în perioada anilor petrecuți la München, tînăr plin de avînt, la maturitate (1920), cînd experiența vieții îi modelează trăsăturile chipului, sau bătrîn, *Autoportretul* de la Galeria Națională, cu fruntea adumbrită de borurile largi ale pălăriei, cu părul și barba ninse de ani dar cu privirea la fel de scînteietoare ca în tinerețe.

În creația artistică a lui Octav Băncilă dintre anii 1910-1916, împletindu-se cu tematica țărănească, revin din nou pînze inspirate din mediul muncitoresc. *Întrunirea*, *La nicovală*, *Cizmarul* și realizata lucrare *Munci-*

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

7. Emigrantul — Эмигрант — Emigrant
L'émigrant — Auswanderer

torul din 1911 vor apărea printre cele șaizeci de pînze expuse de artist in 1914 în sălile Ateneului din București. Succesul artistului este deosebit acum. Operele lui, impresionante prin veridicitatea și combativitatea lor, dau naștere la vii comentarii în toate ziarele timpului. Referitor la această expoziție, Gala Galaction scria în « Flacăra » din 1914: « ... o notă specială, dureroasă și revoluționară strigă în pînzele lui ... Nu găsesc în cele vreo șaizeci de pînze pe care le expune azi nici una

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

în care pictorul să se fi jucat sau să fi avut vreun gînd şăgalnic... Pictura lui îţi spune o silinţă serioasă şi aspră. Imperfecţiunile constatate parcă vor cădea în pînzele viitoare mulţumită sforţărilor neobosite de care îl simţi capabil... Octav Băncilă nu se joacă, ci cugetă şi simte. Să salutăm în Octav Băncilă pe artistul îndrăgostit de cei mulţi, de cei buni, de cei mai nedreptăţiţi dintre noi!»

Pictorul ajunsese acum la o maturitate de gîndire care îi îngăduie să înţeleagă forţa proletariatului. Dragostea, încrederea pe care o avea artistul în acest «om nou» apar cu claritate în tabloul *Muncitorul* din 1911 (Galeria Naţională a Muzeului R.P.R.). El modelează aici, expresiv, tipul de muncitor puternic, hotărît, cu conştiinţa menirii sale întipărită în ochii adînci — un simbol al vitalităţii clasei muncitoare. Muncitorul în haine de lucru este surprins într-o clipă de răgaz şezînd şi fumîndu-şi pipa. Este un om trecut de mult de prima tinereţe. Figura lui încadrată de o barbă stufoasă trădează în încruntarea sprîncenelor şi în privirea aţintită o frămîntare interioară. Din întreaga lui persoană se desprinde forţă şi hotărîre, subliniată şi de braţele vînjoase ce apar de sub mînecile sumese. Pasta subţire urmăreşte cu grijă modelajul formelor, iar lumina distribuită cumpătat pe chip şi pe mîini le reliefează viguros. Alta este tehnica în lucrarea intitulată *Cizmarul*; aici pensula liberă aruncă pete de lumină pe chipul bătrînului aplecat peste lucru. Aceste maniere diferite demonstrează că artistul nu aplică reţete prestabilite ci se dovedeşte un căutător de mijloace noi pentru exprimarea conţinutului de idei.

În preajma anilor 1914—1916, cînd războiul cuprinsese toate ţările Europei bătînd şi la graniţele ţării noastre, Băncilă se solidarizează cu clasa muncitoare în protestul său împotriva războiului. O serie de compoziţii cum sînt *Revoluţia şi dreptatea*, şi *Pax*, arată cu claritate poziţia proletariatului faţă de pericolul războiului ce ameninţa să vie. Lucrarea intitulată sugestiv *Pax* şi care a fost pictată de mai multe ori, în mai multe variante, înfăţişează un muncitor frîngînd cu piciorul o sabie — simbol al războiului.

Faima pe care şi-o cîştigase Octav Băncilă îl face să fie numit, în 1916, profesor la Şcoala de belle arte din Iaşi. El va activa aici la clasa de pictură pînă în anul 1937, cînd va fi pensionat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

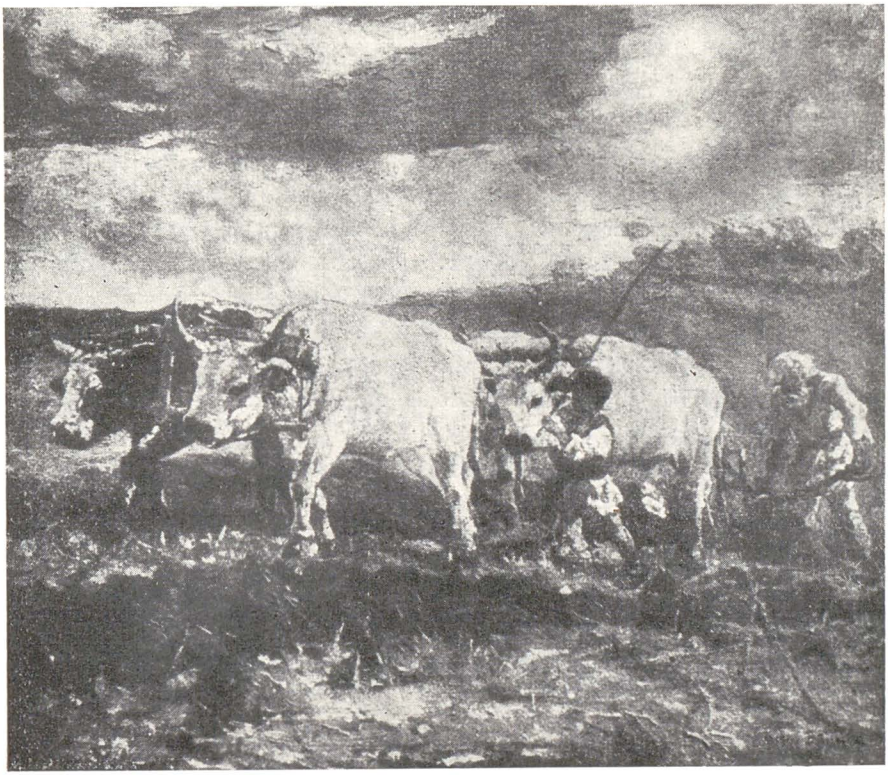

8. Plugarii — Пахари — Ploughmen — Les laboureurs — Die Pflüger

În anii de după război, opera lui Băncilă scade treptat în combativitate. Pierzînd contactul cu mișcarea muncitorească, izolîndu-se oarecum de frămîntările poporului, critica sa usturătoare se va mai face din cînd în cînd simțită în unele opere. *Invalizii*, expusă în 1925, demască nepăsarea regimului burghez față de cei ce și-au vărsat sîngele pe front pentru a le apăra interesele. Doi invalizi, unul sprijinindu-se în cîrje, celălalt cu un

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

braț pierdut în lupte, se întorc de la paradă; pe piept le strălucesc mulțimea decorațiilor, dar înfățișarea lor jalnică contrastează flagrant cu voioșia drapelelor ce împodobesc strada. *Politica la țară* și *La vot*, expuse în 1937, sînt o ironie la adresa propagandei electorale. El va întrezări alianța între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, pe care o va ilustra în compoziția *Muncitorul și țăranul*, cunoscută și sub numele de *Ce mai scrie la gazetă*, înfățișînd un muncitor ce deslușește unui tînăr țăran slova ziarului. Se va mai strînge de durere sufletul generos al pictorului în timpul grevelor muncitorești din 1929. Dar îi va lipsi forța necesară să mai așternă pe pînză, ca mai înainte, emoționante fresce sociale. O foaie de caiet pe care abia se disting, schițate, o vale presărată de cruci, și silueta unei santinele, vorbește despre gîndurile nerealizate ale pictorului; dedesubt, între ghilimele, însemnarea *La Lupeni, liniște* și data « octombrie 1929 ».

Teme vechi vor fi reluate de artist în lucrările din ultimii ani; vor apărea nenumărate scene de gen, pictură pe care Băncilă a practicat-o cu deosebită plăcere, contribuind astfel la ridicarea unui gen de artă puțin apreciată în vremea sa. Multe compoziții a inspirat artistului de-a lungul activității sale viața pe care o duceau evreii în mahalalele Iașului. Acestor oameni lipsiți de drepturi cetățenești, zbătîndu-se într-o neagră mizerie și trăind adesea din expediente, le-a închinat Băncilă pînze emoționante. Cît de bine înțelege artistul oboseala bătrînului *Apar* sau durerea tatălui ce se desparte de fiul lui în *Emigrantul*. Același sentiment de caldă simpatie se desprinde și din tablourile *Croitor bătrîn* și *Peticarul* (un bătrîn aplecat peste haina peticită la care lucrează se chinuiește să treacă firul de ață prin urechile acului prea mici pentru privirea-i uzată). Pictorul a făcut și aici diferențieri sociale, redînd cu adîncă înțelegere chipul prăpăditului negustor de *Haine vechi* (1916) sau al *Aparului*, în contrast cu nesățioasa cupiditate pe care o citește în ochii *Zarafului* (1914), sau în concentrarea hrăpăreață a lui *Moș Itic Cămătarul* cercetîndu-și avid monedele de aur (1926).

Nici în anii de prigoană fascistă, artistul nu se sfiește să introducă în expozițiile sale scene în care își arată simpatia pentru sărăcimea ghetourilor, *Morală în ghetou* sau *Apă potabilă* — precum și numeroase portrete care apar în expoziția lui din 1937.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

9. Cosaș de la munte — Косарь в горах — Mower in the Mountains — Faucheur de la montagne — Senser in den Bergen

Simpatia pentru cei oropsiți, pentru cei ce suferă, l-a făcut să-și îndrepte privirile și către viața țiganilor nomazi colindînd lumea ca să-și cîștige o bucată de pîine. Căruțele lor hodorogite cu întreg avutul adunat în ele, îndreptîndu-se încotro îi duce drumul, au constituit subiectul multora dintre tablourile sale, cum sînt *Spre necunoscut* sau *Căruțe cu nomazi*. Numeroase sînt și portretele de țigani pe care le pictează — *Stănică* trăgînd gînditor din lulea sau *Țigănci* tinere cu pletele negre împodobite cu galbeni.

Și copilăria cu necazurile ei găsește ecou în sufletul acestui artist generos. Cu cîtă duioșie modelase Băncilă chipul lui *Mihăiță* (1903) sau

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

cel al copilului *Încurcat în socoteli*. Prin ochii sinceri și nevinovați ai copilului ce se deschid mari în fața nedreptăților vieții, el știe să lovească în orînduirea burgheză. Lucrarea *Flămîndul* ne pune în față pe copilul ce jinduiește înaintea vitrinei încărcate cu bunătăți și ochii lui întreabă: pentru cine aceste lucruri cărora el nu le-a simțit niciodată gustul?

Pictorul a avut mulți dușmani dar și mulți admiratori. La expoziția din 1909 de la Ateneul Romîn din București, poliția i-a scos de pe pereți trei din pînzele expuse, și Băncilă a avut de suferit din partea presei burgheze atacuri violente.

În schimb, oameni ca Gala Galaction, poetul Demostene Botez, criticul H. Blazian, C. Săteanu sau Paul Bujor, ca să nu numesc decît pe cei mai cunoscuți, l-au sprijinit și au scos în evidență valoarea creației sale.

Pictura reprezintă pentru Băncilă o pasiune care nu va diminua cu timpul. Nici bătrînețea nu-l oprește să lucreze peisaje cu copaci vînjoși și ceruri liliachii, naturi moarte sau flori — din cele care cresc prin grădinile de la țară: bujori, maci roșii, tufănele sau buchete mari de liliac. Între ultimele lucrări dinainte de moarte se înscrie un *Autoportret*, modelat în tușe viguroase, din care chipul artistului cu ochii vii și barba stufoasă care îi încadrează figura se detașează impunător. Între timp, pictorul, care părăsise în 1940 Iașul, se stabilise la București. La 3 aprilie 1944, bolnav, Băncilă se stinge din viață mai înainte de a ști împlinită victoria muncitorimii pe care a iubit-o și căreia i-a închinat multe din lucrările sale]

Opera sa, foarte variată și surprinzător de bogată, apare, în ansamblul ei, inegală.

Într-adevăr, creația acestui pictor înregistrează o curbă care își atinge punctul culminant între anii 1907—1914. Evoluția sa artistică a fost analizată de Petre Comarnescu într-un studiu apărut în anul 1954. Autorul acestei monografii distinge în opera lui Octav Băncilă trei perioade. O perioadă a căutărilor, ce corespunde cu epoca de formare a artistului, pînă în anul 1905; pînzele rămase din această etapă te fac să presimți prin

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

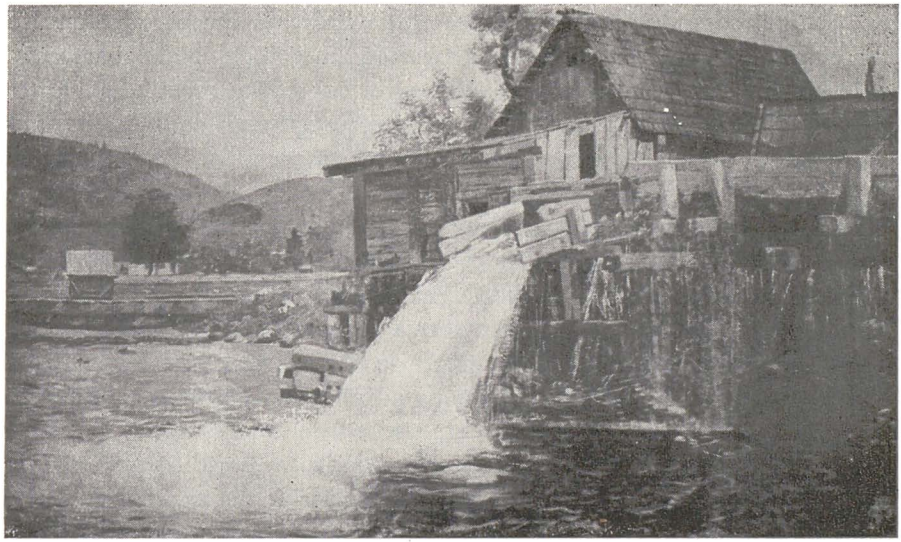

10. Moara de la Broşteni — Мельница в Броштень — Mill at Broşteni — Moulin à Broşteni — Die Mühle von Broşteni

conținutul bogat, prin nota lor critică, pe artistul viguros în devenire. Urmează apoi perioada în care temperamentul său năvalnic se desfășoară în toată plinătatea. Legăturile lui cu mișcarea muncitorească îl călăuzesc în crearea unei opere combative de o puternică critică socială. Este momentul în care artistul aduce în pînzele sale chipul muncitorului — nu un om doborît de suferințe — ci omul robust, întruchipînd în el forța clasei muncitoare. El va urmări în lucrările sale lupta proletariatului pentru înfăptuirea unei orînduiri noi, pentru o viață pașnică și creatoare. Și tot acum vor fi create zguduitoarele pînze care ilustrează pas cu pas răscoalele din 1907. Paralel cu aceste lucrări artistul va picta și cele mai reușite scene de gen ale sale, precum și aspecte din viața satului cu munca țăranului, deosebită după anotimpuri.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

În perioada de după război, în creația artistului începe să se citească oboseala. El va mai reveni la temele majore din anii de culme ai activității sale artistice, dar mai puțin viu, mai puțin combativ; repetînd subiectele vechi, artistul nu mai pune același suflet entuziast care dădea tablourilor sale puterea de convingere pentru cauza pe care o apăra. De altfel, aceste pînze pierd mult și prin nefinisarea lor, avînd adesea aspectul unor schițe. Desenul este mai neglijent, pensulația violentă nu urmărește formele și volumele. De altfel, din punct de vedere tehnic, ceea ce caracterizează întreaga operă a pictorului, indiferent de perioada din care face parte, este efortul constant de a găsi o formă adecvată conținutului nou, tehnica întrebuințată în creațiile sale fiind de o mare varietate. Băncilă înțelege prin felul cum așterne culoarea pe pînză să dea expresie conținutului imaginii. Și după cum aceasta o cere, pasta este cînd aruncată cu cuțitul în straturi groase, vibrînd de forță nedomolită ca în tablourile *Grevistul*, *Pax* sau *Spălătoreasa*, cînd este aruncată printr-o pensulație ușoară în suprafețe liniștite. Adeseori, pentru a da mai mult dinamism compozițiilor sale, artistul folosește procedeul contrastelor de culori, în ciclul *1907* sau în unele lucrări inspirate din viața proletarilor, și chiar în peisaje sau portrete.

Octav Băncilă prezintă în pictura noastră exemplul unui pictor care și-a înțeles menirea și a știut să lupte ca un adevărat artist cetățean. Într-un interviu din 1916 publicat în ziarul « Acțiunea », el arată singur calea pe care o urmărea ca pictor și ca om: « ... cred că artiștii nu trebuie să îngroașe rîndurile burtă-verzimii. Cu alte cuvinte socotesc că artistul nu are rolul să lucreze pentru plăcerea și distracția burgheziei, ci trebuie să urmărească un scop mai înalt, să cultive, să emoționeze, să influențeze într-o anumită direcție ... ». Această poziție fără echivoc, de pictor al celor mulți, oglindind suferințele și năzuințele maselor, face ca Băncilă să fie pe drept cuvînt socotit pictor al poporului muncitor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

Творчество Октава Бэнчилэ вносит в румынскую живопись начала нашего века элемент энергичного протеста и отражает бурную социальную действительность того времени.

Талантливый живописец, Октав Бэнчилэ родился в Яссах, в 1872 году, и получил художественное образование сперва в школе изящных искусств, находившейся в предместье Ясс — Соколе, а затем в Мюнхене.

В продолжении 21 года его художественная деятельность тесно переплеталась с профессиональной работой. В этот период времени он состоял преподавателем в Ясской школе изящных искусств.

Будучи привязан всей душой к крестьянам, из среды которых он вышел, Октав Бэнчилэ посвятил все свое творчество страданиям угнетенных и оскорбленных людей, проживающих по деревням и окраинам городов. Стойко выдерживая удары, наносимые ему представителями власти, Бэнчилэ с большим драматизмом изобразил на полотне подавление крестьянских восстаний 1907 года и целые страницы из истории рабочего движения.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

В его многочисленных произведениях, жанровых картинах и портретах, перед глазами зрителя проходят пестрой вереницей крестьяне, изнемогающие под тяжестью труда, рабочие, изображенные и в моменты отдыха, и в обстановке труда, и в минуты возмущения против навязанных им условий жизни, евреи, прибитые нищетой, и бродячие цыгане, обремененные житейскими трудностями.

Многие его полотна посвящены сценам из жизни детей, в которых художник тонко уловил их нежные черты, настроение, их детские заботы и горести.

Его любовь и его глубокое понимание страданий, всех обиженных, немощных и беззащитных, его сочувствие обездоленным, переходящее порой в открытый протест и обвинение, придают всему его творчеству глубоко человеческий характер и дают нам полное право считать Бэнчилэ художником трудящегося народа.

In Rumanian painting at the beginning of the 20th century Octav Băncilă's works reflect a stand of vigorous protest, expressing in new forms the social upheavals in our country at that time.

Octav Băncilă was born in 1872; he began his studies at the Jassy School of Fine Arts which he continued in Munich.

His artistic career was combined for 21 years with his activity as professor at the School of Fine Arts, Jassy.

Octav Băncilă was linked heart and soul with the life of Rumanian peasants amidst whom he grew up. He devoted his entire work to the suffering of the downtrodden people in villages and the outskirts of towns. He courageously faced the attacks of the authorities and, in intensely dramatic pictures, showed the cruel repression of the peasant uprising of 1907 and the real history of the growing labour movement. In his innumerable compositions, genre painting and portraits, he portrayed peasants bent upon their toil, workers at rest and at work or in attitudes of revolt

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

against their conditions of life, Jews in utter misery and errant gipsies carrying their sorrows along with them throughout the world.

A great many other paintings, canvases imbued with sadness, feature the life of children, in which the painter depicts fragments of children's everyday life with their minute sorrows.

By his human solidarity and concern for humble people Octav Băncilă has opened a new chapter in Rumanian painting at the beginning of the 20th century.

Dans la peinture roumaine du début de ce siècle, l'œuvre d'Octav Băncilă apporte un puissant accent protestataire reflétant les réalités de la vie et les agitations sociales de son pays.

Né en 1872, il a fait ses études à l'Ecole des Beaux-Arts de Jassy et, plus tard, à Munich.

Malgré son activité de professeur à l'Ecole des Beux-Arts de Jassy, qu'il a menée pendant 21 ans, Băncilă a été un peintre extrêmement productif.

Profondément attaché à la vie des paysans parmi lesquels il a passé son enfance, Băncilă a dépeint dans son œuvre les souffrances des gens pauvres des villages et de la banlieue. En dépit des attaques de la presse officielle il a rendu dans des toiles intensément dramatiques des scènes de la répression cruelle des soulèvements paysans de 1907 ainsi que des pages émouvantes de l'histoire du mouvement ouvrier. Ses innombrables compositions, peintures de genre et portraits, nous présentent des paysans courbés sur leur dur labeur, des ouvriers au repos, au travail ou dans des attitudes de révolte contre les conditions de leur vie, des juifs accablés de misère et des tziganes errants traînant leurs peines le long des routes.

Ses nombreuses peintures de genre comprennent aussi des scènes de la vie des enfants avec leurs joies ou leurs peines.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

Par sa solidarité humaine et par l'intérêt qu'il a montré aux humbles de la vie, Octav Băncilă a ouvert un nouveau chapitre à la peinture roumaine du début du XXe siècle.

In der rumänischen Malerei vom Anfang dieses Jahrhunderts zeigt Octav Băncilăs Werk eine kraftvolle auflehnende Haltung und drückt in Bildern die Wahrheit über die sozialen Umwälzungen jener Jahre aus.

1872 geboren, begann er seine Studien an der Schule für Bildende Künste in Jassy und ging dann nach München.

Er übte seine Tätigkeit als Maler und gleichzeitig als Pädagoge aus und war 21 Jahre lang Professor an der Schule für Bildende Künste in Jassy.

Băncilă war mit Leib und Seele an das Leben der Bauern gebunden, aus deren Mitte er hervorging, und hat sein gesamtes Werk den Leiden der bescheidenen Menschen von den Dörfern und Vorstädten gewidmet. Er ist mutig den Angriffen der Behörden entgegengetreten und hat in dramatischen Gamälden die rücksichtslose Unterdrückung der Bauernaufstände von 1907 sowie auch das Anwachsen der Arbeiterbewegung dargestellt. In seinen unzähligen Kompositionen, Genrebildern und Porträts entfaltet sich eine Welt in der Bauern über ihre schwere Arbeit gebeugt, Arbeiter beim werken und rasten oder in Auflehnung gegen ihre Lebensbedingungen; Juden, die in Elend leben oder wandernde Zigeuner, die ihr Leid durch die Welt tragen dragestellt sind. Băncilă hat auch viele Bilder geschaffen, in denen er die Welt der Jugendlichen mit großer Zärtlichkeit beschreibt und Szenen aus dem Alltagsleben, mit den kleinen Kummern der Kinder herausgreift.

Durch seine menschliche Solidatität und seine Teilnahme am Schicksal der bescheidenen Menschen hat Octav Băncilă ein neues Kapitel der rumänischen Malerei zu Beginn des XX. Jahrhunderts eröffnet.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

REPRODUCERI

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

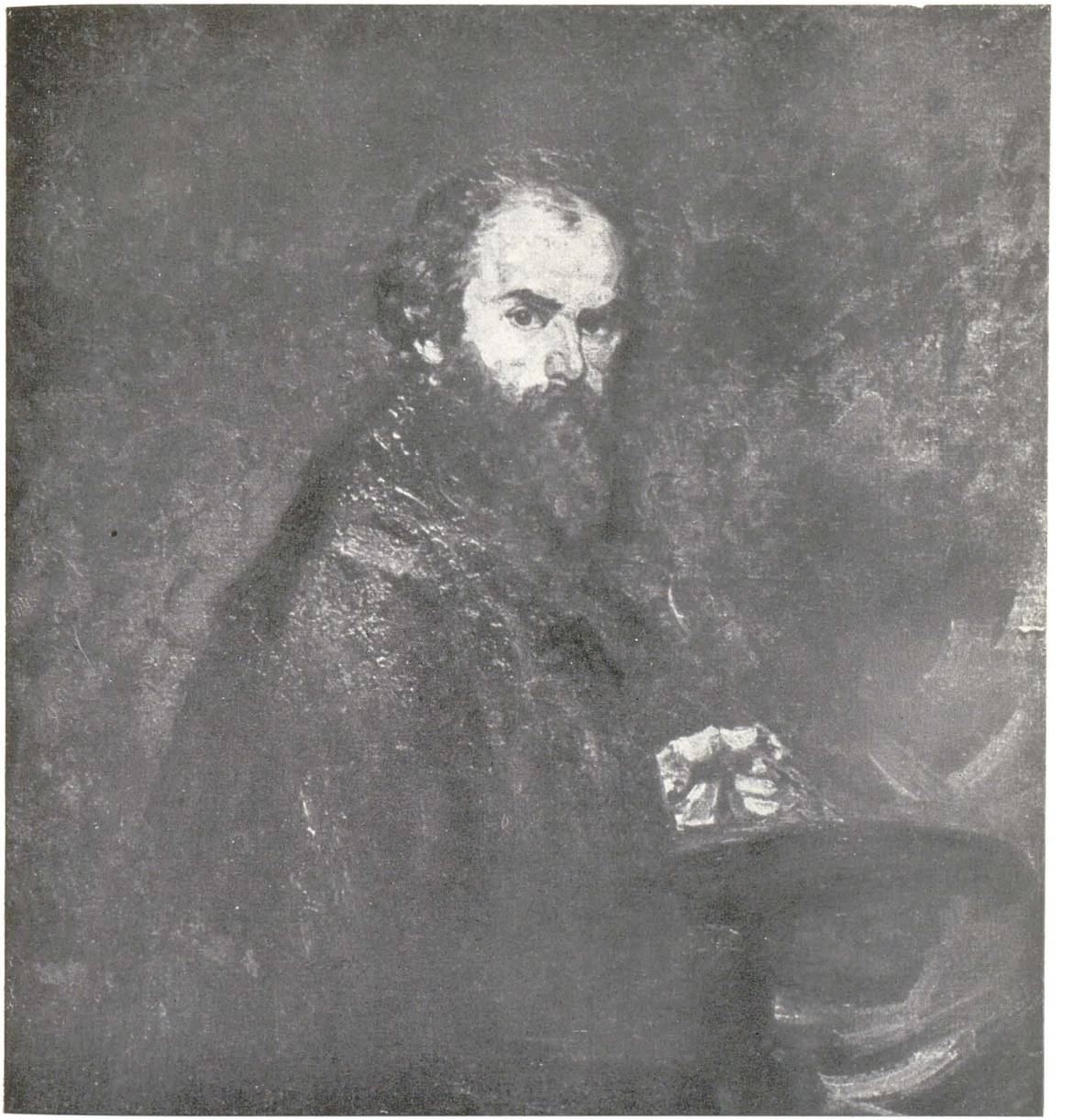

11. Autoportret — Автопортрет — Self-portrait — Autoportrait — Selbstbildnis

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

12. Muncitorul — Рабочий — Worker — Ouvrier — Arbeiter

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

13. Muncitor în repaus — Рабочий на отдыхе — Worker at Rest — Ouvrier au repos — Ruhender Arbeiter

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

14. Pax (Muncitor rupîndu-şi sabia) — Мир (рабочий ломает мечь) — Pax (Worker) Breaking his Sword) — Pax (Ouvrier brisant son épée) — Pax (Arbeiter seinen Schwert brechend

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

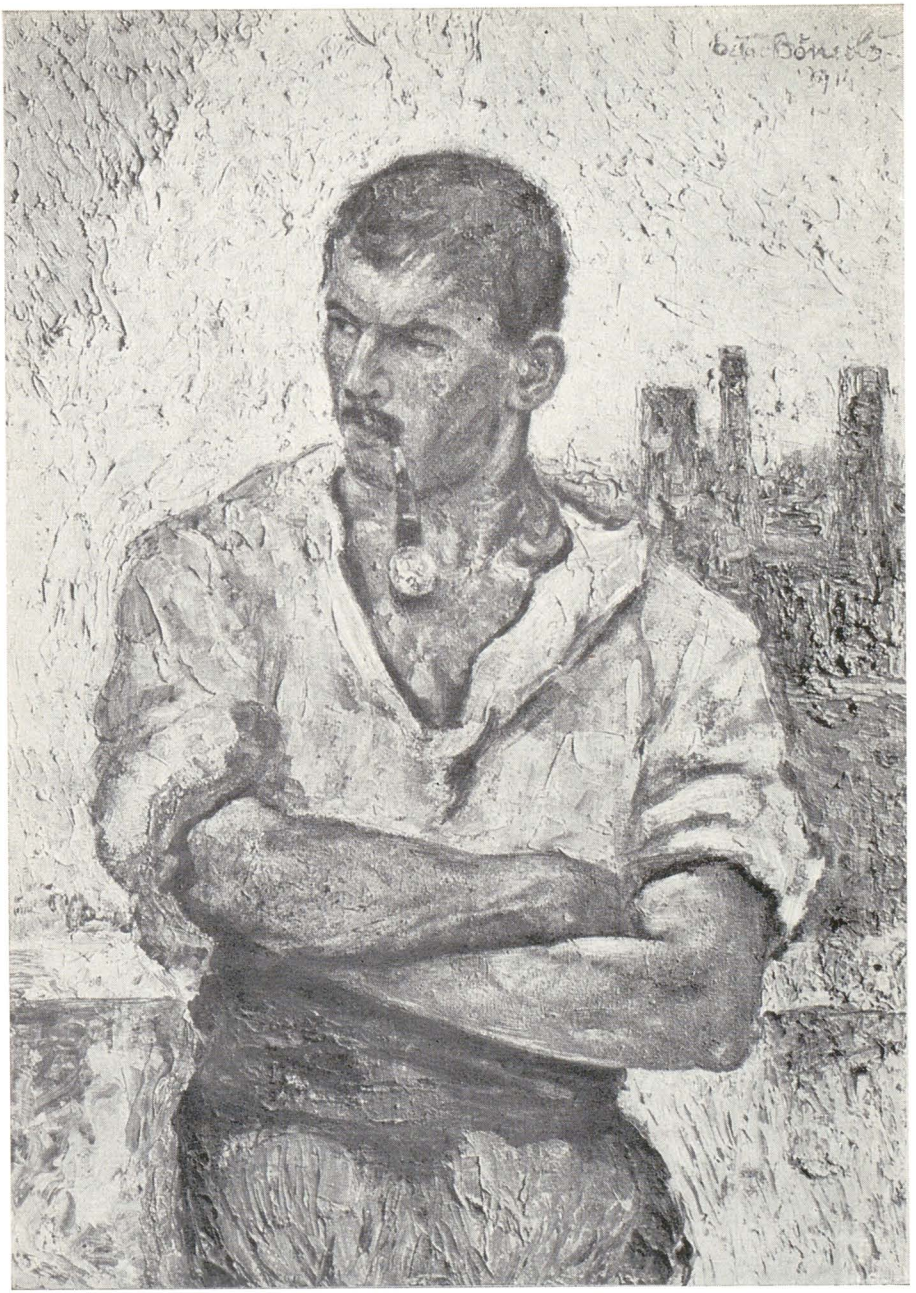

15. Grevistul — Забастовщик — Striker — Gréviste — Streikender

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

16. Înainte de 1907 — Накануне 1907 года — Before 1907 — Avant 1907 — Vor 1907

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

17. 1907

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

18. Înmormîntarea — Похороны — The Burial — L'enterrement — Das Begräbnis

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

19. Recunoaşterea — Опознание убитых — Identification of the Dead — L'identification des morts — Identifitzierung der Toten

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

20. Dimineața la sapă — Утром за работой — Hoeing in the Morning
Le matin au labeur — Morgens bei der Feldarbeit

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

21. Țărani cu roaba Крестьяне с тачкой — Peasant with Wheelbarrow — Paysans avec brouette Bauern mit Schubkarren

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

22. Cizmarul — Сапожник — Shoemaker — Cordonnier — Schuhmacher

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

23. Peticarul — Старый портной — Old Tailor — Vieux tailleur — Alter Schneider

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

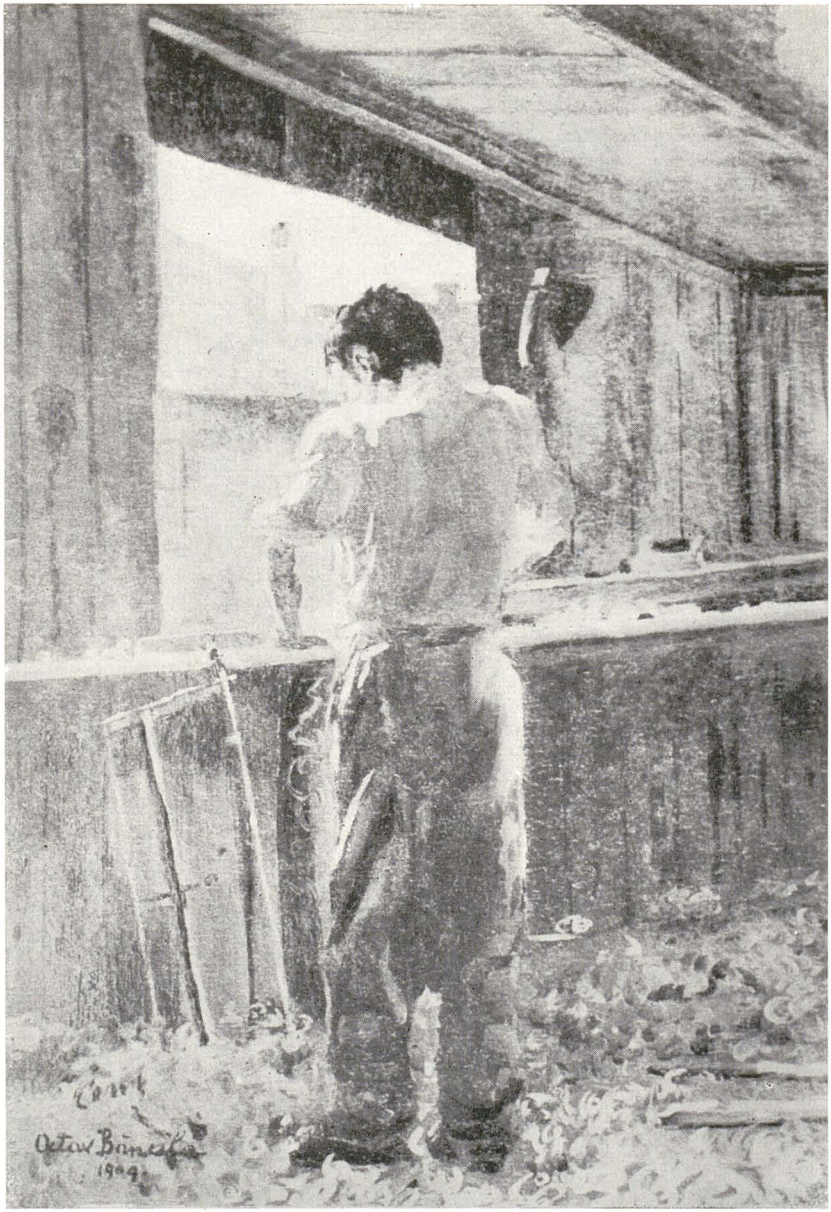

24. Lemnarul — Плотник — Woodcutter — Scieur de bois — Holzhacker

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

25. Fata cu steagul roşu — Девушка с красным знаменем — Girl with red Flag — Jeune fille au drapeau rouge — Mädchen mit roter Fahne

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

26. Încurcat în socoteli — Запутался — Puzzled at Sums — L'addition difficile — Schwere Rechnung

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

27. Flămîndul — Голодный — Starveling — L'affamé — Der Hungrieg

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

28. Stânică — Стэника

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

29. Cărturăreasa — Гадальщица — Fortune-teller — Diseuse de bonne aventure — Wahrsagerin

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

30. Zaraful — Меняльщик — Usurer — Usurier — Wucherer

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

31. Țelalul — Старьевщик — Old second-hand clothes dealer — Marchand d'habits — Trödler

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

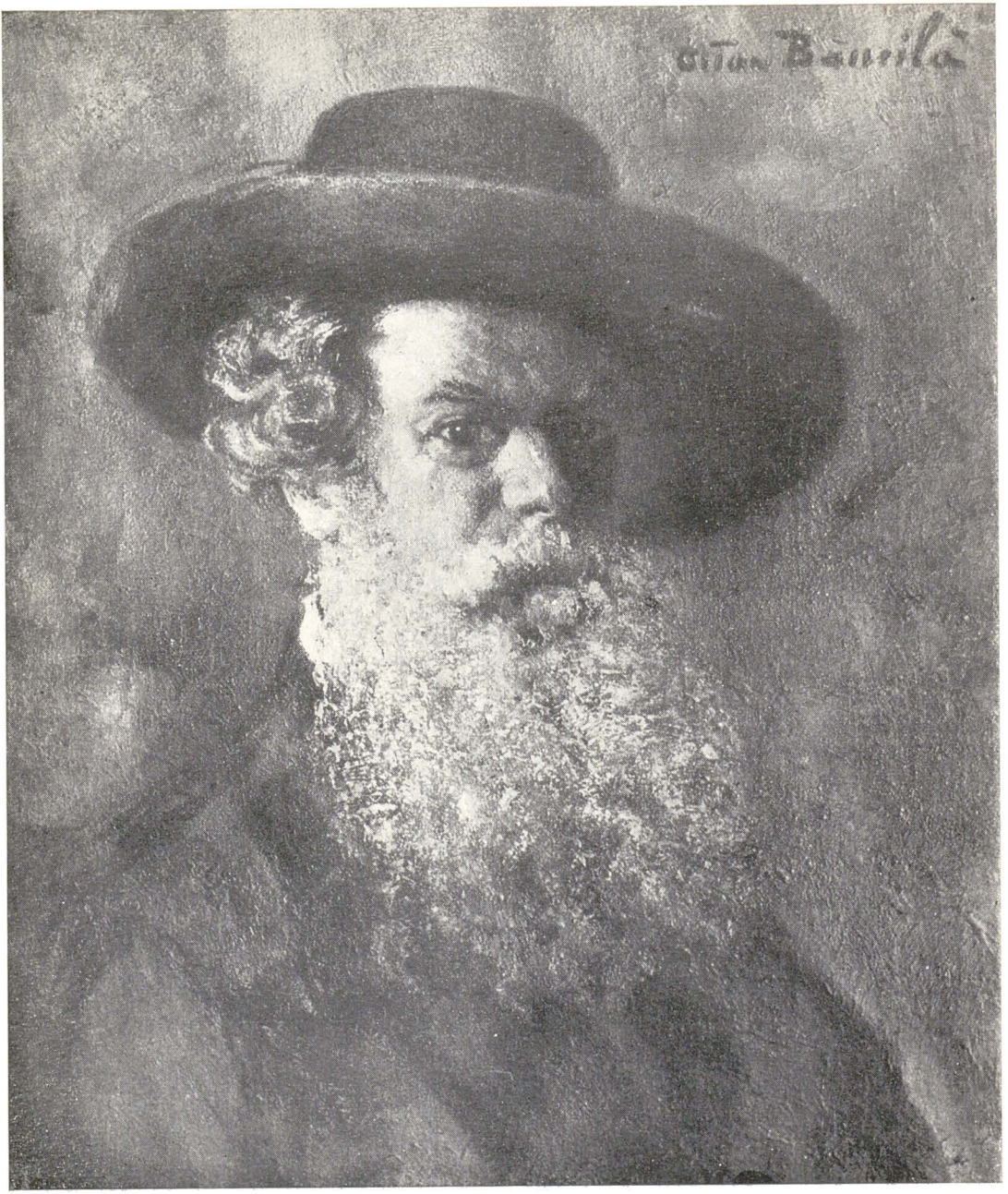

32. Autoportret — Автопортрет — Self-portrait — Autoportrait — Selbstbildnis

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

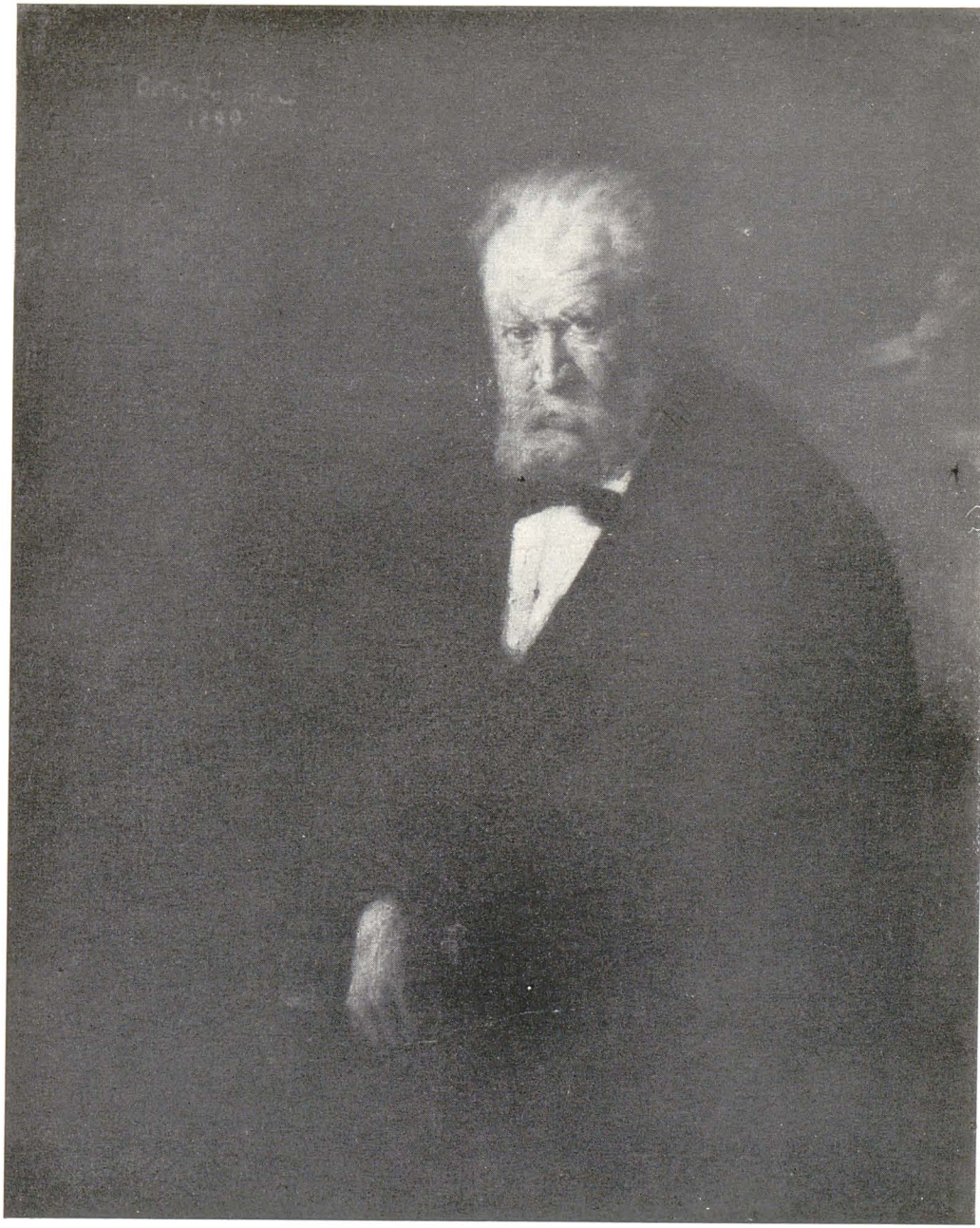

33. Portretul lui Panaiteanu-Bardasare — Портрет Панаитяну-Бардасаре — Portrait of Panaiteanu-Bardasare — Portrait de Panaiteanu-Bardasare — Porträt von Panaiteanu-Bardasare

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

34. Anemone — Анемоны — Anemones — Anémones — Anemonen

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

LISTA REPRODUCERILOR

REPRODUCERI ÎN TEXT: 1. *Mama* — desen 1909. 2. *La sfat* — ulei 1908. — 3. *Înainte de 1907* — ulei. — 4. *Studiu pentru 1907* — desen. — 5. *Ostaș săpînd* — desen 1907. — 6. *Baba Frăsina* — ulei 1915. — 7. *Emigrantul* — ulei 1904. — 8. *Plugarii* ulei. — 9. *Cosaș de la munte* — ulei 1906. — 10. *Moara de la Broșteni* — ulei 1906.

REPRODUCERI ÎN AFARA TEXTULUI: 11. *Autoportret cu paletă* — ulei 1920.— 12. *Muncitorul* — ulei 1911.— 13. *Muncitor în repaus* — ulei 1905. — 14. *Pax (Muncitor rupîndu-și sabia)* ulei 1916. — 15. *Grevistul* — ulei 1914. — 16. *Înainte de 1907* ulei. — 17. *1907* — ulei. — 18. *Înmormîntarea* — ulei 1908. 19. *Recunoașterea* — ulei 1908. — 20. *Dimineața la sapă* — ulei 1915. — 21. *Țărani cu roaba* — ulei 1913. — 22. *Cizmarul* — ulei 1911. — 23. *Peticarul* — ulei 1908. — 24. *Lemnarul* — ulei 1909. 25. *Fata cu steagul roșu* — ulei 1908. — 26. *Încurcat în socoteli* ulei 1909. — 27. *Flămîndul* — ulei 1908. — 28. *Stănică* — ulei 1914. 29. *Cărturăreasa* — ulei 1914. — 30. *Zaraful* — ulei 1914. — 31. *Telalul* — ulei 1914. — 32. *Autoportret* — ulei 1940.— 33. *Portretul lui Panaiteanu-Bardasare* — ulei 1898. — 34. *Anemone* — ulei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

Responsabil de carte: Angela Vrancea
Tehnoredactor: Sanda Negru.
Corector: Lucian Blunu.

Dat la cules 03.08.56. Bun de tipar 15.11.56. Tiraj 6.600 ex. Hîrtie Kunstdruck de 120 gr. m. p. Fl. 700 x 1000/16. Coli ed. 3,18. Coli de tipar 3,5. Ediția I. Comanda 1248. A. Nr 3314. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 74/76.

Tiparul executat sub com. nr. 1.090 la Întreprinderea Poligrafică nr. 4. Calea Șerban Vodă 133, București — R.P.R.

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://istoria-artei.ro

Lei 9,60